

อยุธยากับอาเซียน : ภาพสะท้อนการดำเนินความสัมพันธ์ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ Ayutthaya and ASEAN : The reflection of relationship of Southeast Asia

ศุภกานต์ นานรัมย์

สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

Email : supakann@yahoo.com

บทคัดย่อ

เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ถือเป็นภูมิภาคที่ประชาคมโลกต่างจับตามอง ด้วยสภาพที่ตั้ง จำนวนประชากร และทรัพยากรธรรมชาติ การร่วมกันจัดตั้ง “สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2510 จะสร้างความร่วมมือและความเข้มแข็งทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมในภูมิภาค อย่างไรก็ตาม เมื่อมองย้อนกลับไปในช่วงสมัยกรุงศรีอยุธยาได้มีการดำเนินความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างกันอย่างต่อเนื่อง ในทางการเมืองมีการกวาดต้อนผู้คน การอพยพมาขอพึ่งพระบรมโพธิ์สมภาร ส่งผลให้เกิดชุมชนชาวต่างชาติ โดยราชสำนักอยุธยาก็ได้ให้เสรีภาพในการนับถือศาสนา และนำศักยภาพของชาวต่างชาติเหล่านี้มาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่อาณาจักร การดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จึงไม่ใช่ประเด็นใหม่ แต่เกิดขึ้นมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน การย้อนกลับไปในช่วงสมัยกรุงศรีอยุธยาจึงเป็นการฉายภาพอดีตของการติดต่อ การดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างกัน โดยมองเรื่องผลประโยชน์และการสร้างความมั่นคงแก่อาณาจักรเป็นสำคัญ ภาพสะท้อนของการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรมาแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาจะกลายเป็นประสบการณ์ในการดำเนินความสัมพันธ์ภายใต้บริบทสมัยใหม่ที่ให้ความสำคัญกับการสร้างความเป็นหนึ่งเดียวกันในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

คำสำคัญ: อยุธยากับอาเซียน, การดำเนินความสัมพันธ์, เอเชียตะวันออกเฉียงใต้

Abstract

Southeast Asia, the region that global community is keep an eye on, by location, a number of people and natural resource turn to cooperation and set up "Association of Southeast Asian Nations". Which was formed on 8 August 1967. Its aims include accelerating economic growth, social progress, sociocultural evaluation among its members. However, reviewed in Ayutthaya period, commercial activities among nations, in the political action like to herd people and migrated to respect under the royal protection. Such incidents were prompted to establishing settlement. The Ayutthaya royal court agreed to guarantee religious freedom and took the foreign's potential to served the country. The relationship among kingdom in Southeast Asia isn't a new topic but its continued in long time ago. By turn one's back on Ayutthaya period, is the reflection of contact, relationship between nation to nation base on profit and protection regional peace and stability. The reflection of relationship among kingdoms in Ayutthaya period is the lesson for continued relational among new situation, combined to be one in the Southeast Asia.

Keywords: Ayutthaya and ASEAN, The reflection of relationship, Southeast Asia

บทนำ

ปัจจุบันสาธารณชนชาวไทยได้ให้ความสนใจกับ “อาเซียน” ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนได้ร่วมใจกันประชาสัมพันธ์ถึงความสำคัญของการรวมตัวของชาติสมาชิกในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เกิดการกระตุ้นเตือนว่าการรวมตัวดังกล่าวจะส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองในภาพรวมของภูมิภาค โดยประชาคมอาเซียนจะมีผลโดยสมบูรณ์ในวันที่ 31 ธันวาคม 2558 นั้นหมายความว่า การรวมตัวของประชาคมอาเซียนจะส่งผลต่อวิถีชีวิตของประชาชนชาวไทย ทั้งในเรื่องการดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพ ความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน อย่างไรก็ตาม การดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เกิดขึ้นมานานแล้ว ดังเช่น ในสมัยกรุงศรีอยุธยามีการติดต่อทำการค้าระหว่างกัน ไม่ว่าจะเป็น ลาว มอญ พม่า กัมพูชา เวียดนาม และอาณาจักรในคาบสมุทรและกลุ่มเกาะ บางช่วงเวลายังมีการแสวงหาความร่วมมือทางการเมืองระหว่างกันเพื่อสร้างเสถียรภาพแก่อาณาจักร นอกเหนือจากการส่งผ่านวัฒนธรรม ความเชื่อ และรูปแบบทางศิลปะระหว่างกันอีกด้วย อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาบริบทในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรสมัยกรุงศรีอยุธยากับปัจจุบัน มีเงื่อนไขที่แตกต่าง ปัจจุบันการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศอยู่ภายใต้เงื่อนไขเส้นแบ่งเขตแดน และสัญชาติมากกว่า แต่ในอดีตนั้นยังไม่มีกำหนดเขตแดน การเดินทางเข้ามาติดต่อทำการค้าอยู่ภายใต้เงื่อนไขผลประโยชน์ทางการค้าของอาณาจักร หรือ แม้แต่การอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานยังกรุงศรีอยุธยาเกิดจากการกวาดต้อนจากการทำสงคราม และการขอพึ่งพระบรมโพธิ์สมภารอันเกิดจากความยากแค้น ภัยทางการเมือง หรือแม้แต่การเปลี่ยนศาสนา แต่โดยภาพรวมการติดต่อทำการค้าระหว่างกันเกิดขึ้นมาอย่างยาวนาน และยังคงส่งผ่านความสัมพันธ์ระหว่างกันมาจนถึงปัจจุบันในฐานะเพื่อนบ้านที่เกื้อหนุนกัน การย่อนภาพความทรงจำในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างกันแต่ก่อน จะส่งผลต่อการทำความเข้าใจการประสานความร่วมมือระหว่างกันจากอดีตมาสู่ความร่วมมือในบริบทสมัยใหม่ได้

1. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอาเซียนและประชาคมอาเซียน

เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Southeast Asia) เป็นดินแดนหนึ่งในภูมิภาคเอเชีย มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอันยาวนานและยังเป็นที่จับตามองทางด้านเศรษฐกิจและการเมืองของประชาคมโลก ประกอบด้วยดินแดน 2 ส่วน คือ ภาคพื้นทวีป (Mainland) ประกอบด้วยประเทศไทย ลาว เวียดนาม กัมพูชา และพม่า และภาคพื้นสมุทรและกลุ่มเกาะ (Maritime) ประกอบด้วยประเทศมาเลเซีย สิงคโปร์ บรูไน อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ และติมอร์เลสเต เอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นดินแดนระหว่างอารยธรรมหลักของโลก คืออารยธรรมอินเดียและจีน อันส่งผลต่อศาสนา ความเชื่อ และพัฒนาการจากรัฐโบราณมาสู่รัฐจารีตอันมั่นคง ในขณะเดียวกันยังเป็นจุดรับและส่งสินค้าจากโลกตะวันตกสู่ตะวันออกเฉียงใต้

สำหรับการรวมกลุ่มของประเทศในภูมิภาคอาเซียนให้เป็นองค์กรระหว่างประเทศ เป็นความริเริ่มโดยประเทศไทย มาเลเซีย และฟิลิปปินส์ ร่วมกันจัดตั้ง “สมาคมอาสา (Association of Southeast Asia)” เมื่อเดือนกรกฎาคม 2504 เพื่อความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ปราศจากการแทรกแซงจากมหาอำนาจภายนอก นำไปสู่ความร่วมมือในการสร้างประชาคมอาเซียนขึ้น

ในระยะแรก การแสวงหาความร่วมมือจาก 3 ประเทศ ได้หยุดชะงักลงเนื่องจากความผันผวนทางการเมืองของประเทศอินโดนีเซียและมาเลเซีย จนเมื่อมีการฟื้นฟูสัมพันธ์ภาพระหว่างประเทศโดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจในภูมิภาค มีการลงนามใน “ปฏิญญากรุงเทพ (The Bangkok Declaration)” ประกอบด้วยสมาชิก 5 ประเทศ อันได้แก่ อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และไทย รัฐมนตรีกระทรวงต่างประเทศทั้ง 5 ประเทศ ได้ร่วมลงนาม ก่อให้เกิด “สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

(Association of Southeast Asia Nation : ASEAN)” เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2510 ณ วังสราญรมย์ การลงนามดังกล่าวเพื่อจัดตั้งสมาคมความร่วมมือในการเพิ่มอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การพัฒนาสังคม การพัฒนาวัฒนธรรมในกลุ่มประเทศสมาชิกและการธำรงรักษาสันติภาพและความมั่นคงในพื้นที่ และเป็นการเปิดโอกาสให้คลายข้อพิพาทระหว่างประเทศสมาชิกอย่างสันติในระดับภูมิภาค [1] อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาประเด็นทางการค้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแข่งขันทางการค้าระหว่างประเทศต่างๆ ในภูมิภาคโลก มีแนวโน้มในการกีดกันทางการค้าอย่างรุนแรง การรวมตัวของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนจะก่อให้เกิดความเข้มแข็งทางการค้า การขยายความร่วมมือทางการค้า อันสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หลักที่กำหนดไว้ในปฏิญญาอาเซียน (The ASEAN Declaration) ในการส่งเสริมความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ความก้าวหน้าทางสังคมและวัฒนธรรม และความร่วมมือขององค์กรระดับภูมิภาคและองค์กรระหว่างประเทศ [2]

การรวมกลุ่มของประเทศสมาชิกระยะแรกมี 5 ประเทศ จากนั้น 8 มกราคม 2528 บรูไนดารุสซาลามเข้ามาเป็นสมาชิก ตามมาด้วยสมาชิกอีก 4 ประเทศ ปัจจุบันการรวมกลุ่มของประเทศสมาชิกรวม 10 ประเทศ ได้ยอมรับหลักการพื้นฐานตาม “กฎบัตรอาเซียน (ASEAN Charter)” อันเป็นธรรมนูญที่ประเทศสมาชิกเห็นชอบร่วมกัน สอดรับกับหลักการพื้นฐานของความร่วมมือสนธิสัญญาไมตรีและความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Treaty of Amity Cooperation in Southeast Asia : TAC) ซึ่งเน้นให้ประเทศสมาชิกเคารพในเอกราช อธิปไตย ปราศจากการแทรกแซงทางการเมืองหรือกิจการภายในประเทศ หากแม้เกิดข้อพิพาทให้ระงับข้อพิพาทด้วยสันติ [3]

กฎบัตรอาเซียนทำให้อาเซียนเป็นองค์กรที่มีกฎเกณฑ์ มีกฎหมายรองรับ กฎบัตรอาเซียนต้องการสร้างประชาคมอาเซียนที่สมบูรณ์ ประกอบด้วย 3 เสาหลัก คือ [4] (1) ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (ASEAN

Politic-Security Community : APSC) (2) ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community : AEC) (3) ประชาสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community : ASCC)

เมื่อพิจารณา 3 เสาหลักแห่งประชาคมอาเซียน เสาหลักที่มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตประชาชนมากที่สุด คือ เสาหลักที่ว่าด้วยประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนอันเกี่ยวพันกับการค้า การลงทุน การสร้างตลาดร่วม การเคลื่อนย้ายแรงงานอย่างเสรี ถือเป็นประเด็นที่สัมพันธ์กับการประกอบอาชีพของประชาชนทุกภาคส่วน ซึ่งในสมัยกรุงศรีอยุธยานั้น เศรษฐกิจการค้าเป็นเรื่องที่อาณาจักรให้ความสำคัญเช่นเดียวกัน มีการค้าขายกับอาณาจักรใกล้เคียง กรุงศรีอยุธยาก็มีศักยภาพในการดึงดูดทรัพยากรทั้งจากอาณาจักรในภาคพื้นทวีปและภาคพื้นสมุทร จนสร้างความมั่งคั่งทางด้านเศรษฐกิจการค้าที่รุ่งเรืองที่สุดแห่งหนึ่งของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

2. อยุธยากับอาเซียน : ภาพสะท้อนการดำเนินความสัมพันธ์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

อย่างที่ทราบกันเบื้องต้นว่า สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีการลงนามอย่างเป็นทางการตั้งแต่ พ.ศ. 2510 เพื่อแสวงหาความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และธำรงสันติภาพและความมั่นคงในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นการรวมตัวอย่างเป็นระบบภายใต้เงื่อนไขความเป็นรัฐชาติสมัยใหม่ แต่เมื่อมองย้อนไปยังบริบทสมัยอยุธยา นั้น สามารถอธิบายหรือเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างกันในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ภายใต้รูปแบบการดำเนินความสัมพันธ์ ได้ดังนี้

2.1 ความสัมพันธ์ทางการเมือง

เมื่อก้าวถึงการเมืองหรือประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงในอดีต ไม่อาจปฏิเสธการท่าสงครามระหว่างอาณาจักร กรุงศรีอยุธยาได้ดำเนินความสัมพันธ์ทางการเมืองกับอาณาจักรใกล้เคียงหรือแม้กระทั่งบรรดาหัวเมืองทั้งหลายในลักษณะการขยายอำนาจทางการเมืองเพื่อครอบครองทรัพยากรในดินแดนภาคพื้นทวีปและ

ภาคพื้นสมุทร ดังจะเห็นว่า ในรัชกาลสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถมีหัวเมืองประเทศราชที่ต้องส่งดอกไม้เงินดอกไม้ทอง 20 เมือง หัวเมืองเจ้าพระยามหานคร 8 เมือง ถือน้ำพระพิพัฒน์สัจจา [5]

การครอบครองหัวเมืองประเทศราชแสดงถึงศักยภาพในการขยายอำนาจ กล่าวคือ การส่งบรรณาการแก่เจ้าประเทศราชถือเป็นสัญลักษณ์แห่งการยอมรับอำนาจ อีกประการหนึ่ง การครอบครองไม่จำเป็นจะต้องทำสงครามเสมอไป หากหัวเมืองประเทศราชต้องการอ่อนน้อมเพื่อขอความคุ้มครองทางการเมืองและสิทธิประโยชน์ทางการค้า ประเทศราชต้องส่งบรรณาการตามเวลากำหนดเพื่อแสดงถึงความภักดี ส่วนหัวเมืองเจ้าพระยามหานครยังต้องร่วมถือน้ำพระพิพัฒน์สัจจาเพื่อแสดงถึงความภักดีว่าจะไม่คิดคดทรยศในภายภาคหน้า

สำหรับการขยายอำนาจทางการเมืองในสมัยกรุงศรีอยุธยา ยังมีแนวคิดจักรวรรดิราชหรือจักรพรรดิราชเข้ามาเกี่ยวข้อง กษัตริย์ผู้กลายเป็นต้นแบบที่เด่นชัดที่สุดคือ พระเจ้าบุเรงนองแห่งราชวงศ์ตองอู ด้วยกระษัตริย์กษัตริย์จักรวรรดิราช อันหมายถึง “พระราชผู้เป็นใหญ่เหนืออาณาจักรต่างๆ” [6] การขยายพระราชอำนาจยังมีนัยสำคัญเพื่อครอบครองทรัพยากรทางเศรษฐกิจบริเวณภาคพื้นทวีปเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตามลุ่มแม่น้ำสำคัญคือ แม่น้ำอิรวดี แม่น้ำสาละวิน แม่น้ำเจ้าพระยา และแม่น้ำโขง

ในการขยายพระราชอำนาจของพระเจ้าบุเรงนองทรงยึดเมืองเชียงใหม่ได้ ใน พ.ศ. 2101 ครั้งนั้นได้สร้างความหวุ่นวิตกแก่กษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยา สมเด็จพระมหาจักรพรรดิน่าจะคาดการณ์ถึงภัยจากพม่าจึงผูกมิตรกับพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช กษัตริย์ลาวก็คงจะกังวลว่าพม่าอาจเลยไปรุกรานถึงลาว ทั้งสองพระองค์จึงเสด็จมาทำสัญญาเป็นพันธมิตรกัน เพื่อไม่ต้องเป็นกังวลในการทำศึกกับพม่า ดังปรากฏ จารึกพระธาตุศรีสองรัก (อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย พ.ศ. 2103) ถือเป็นสัญญาทางพระราชไมตรีระหว่างกันระหว่างกรุงศรีอยุธยากับกรุงศรีสัตนาคนหุต เป็นตัวอย่างการสร้างความร่วมมือเพื่อรักษาเสถียรภาพทางการเมืองในอดีต

ในอดีตราชสำนักต่างๆ ได้เปิดรับและสนับสนุนให้ชาวต่างชาติเข้ามาทำการค้าอาวู ดั่งเช่น โปรตุเกสได้นำอาวูยูทโรปกรณ์มาขายแก่กรุงศรีอยุธยาและพม่า อีกทั้งยังมีการจ้างทหารรับจ้างโปรตุเกสเพื่อใช้ในราชการสงครามด้วย ดังเช่นรัชสมัยสมเด็จพระชัยราชาธิราชมีชาวโปรตุเกสเป็นทหารรักษาพระองค์ 120 คน [8] สงครามระหว่างกรุงศรีอยุธยากับเชียงใหม่ พ.ศ. 2088 มีชาวโปรตุเกสร่วมรบประมาณ 160 คน ข้างฝ่ายพะโคพระเจ้าตะเบ็งชเวตี้ยกทัพมาตีกรุงศรีอยุธยา พ.ศ. 2091 มีทหารโปรตุเกสร่วมด้วย [7]

ในกรณีความมั่นคง เนื่องจากกรุงศรีอยุธยาเป็นเมืองท่าค้าขายที่ดีที่สุดแห่งหนึ่งของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ส่งผลให้ชาวต่างชาติเข้ามาค้าขาย แสวงหาโชคลาภและความมั่งคั่งแก่ชีวิต บ้างก็ขอพึ่งพระบรมโพธิ์สมภาร เช่น มอญ ไทใหญ่ แขก มลายู แขกมะกะสัน แขกเปอร์เซีย จีน ญี่ปุ่น โปรตุเกส ฮอลันดา อังกฤษ ฝรั่งเศส เป็นต้น กอปรกับกษัตริย์อยุธยาให้สิทธิเสรีภาพในการตั้งรกราก ดำเนินชีวิตได้ตามประเพณีและการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาได้อย่างเปิดเผย [8] ทั้งเปิดโอกาสให้ชาวต่างชาติเหล่านี้รับราชการได้หากมีความสามารถที่เกื้อหนุนในราชกิจของพระองค์ได้

ด้วยจำนวนชาวต่างชาติที่เดินทางเข้ามายังกรุงศรีอยุธยาโดยมากล้วนเป็นชายฉกรรจ์ จึงเกิดการแต่งงานกับชาวต่างชาติด้วยกัน หรือ แต่งงานกับหญิงสยาม เกิดลูกครึ่งจำนวนมาก จนสร้างความไม่สบายใจแก่ราชสำนัก จนต้องออกกฎหมาย “ห้ามอย่าให้ไหมอญลาวลอบลักไปช่องเสฟเมถุนธรรมด้วยแขกฝรั่งอังกฤษคุลามะลายู” [9] ในการออกกฎหมายครั้งนี้สะท้อนถึงปัญหาที่อาจจะเกิดแก่ราชสำนักอยุธยาหากปล่อยให้มีการแต่งงานจนเกิดลูกครึ่งคนเหล่านี้อาจร่วมกับชาวต่างชาติในการก่อการกบฏอันส่งผลต่อความมั่นคงของอาณาจักร

อย่างไรก็ตาม ในสมัยกรุงศรีอยุธยาการอพยพเคลื่อนย้ายประชากรเกิดขึ้นในลักษณะการกวาดต้อนเชลยสงคราม หรือ การอพยพเข้ามาเพื่อขอพึ่งพระบรมโพธิ์สมภารกษัตริย์อยุธยา การเข้ามาตั้งนิवासสถานต้องได้รับพระราชานุญาต ทั้งนี้ แต่ละชุมชนจะต้องมีนายบ้าน

ดูแลในฐานะคนกลางเพื่อประสานและให้ความร่วมมือในฐานะส่วนหนึ่งของระบบมุลายไพร่ เมื่อตั้งนิวาสถานในอยุธยาแล้ว ชาวต่างชาติเหล่านี้สามารถอาศัยอยู่ในกรุงศรีอยุธยาได้ตลอดไป แตกต่างกับปัจจุบัน การอพยพเคลื่อนย้ายประชากรถูกกำกับด้วยสัญชาติ หากต้องการทำงานในประเทศไทยจะต้องดำเนินการขออนุญาตตามพระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2521 โดยมีกรอบของเวลามากำกับ

สำหรับความเป็นรัฐสมัยใหม่ถูกกำกับด้วยอาณาเขตแดนของสยามถูกกำหนดขึ้นกับเจ้าอาณานิคมอังกฤษและฝรั่งเศส โดยมีการจัดทำสนธิสัญญาหลายฉบับ [10] ด้วยข้อกำหนดเรื่องเขตแดนและอำนาจอธิปไตยของรัฐเจ้าของดินแดน ทำให้ชาวต่างชาติไม่สามารถเดินทางเข้าออกได้อย่างอิสระ เนื่องจากมีพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 มากำกับ ถือเป็นนโยบายให้สถานะคนต่างด้าวเข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมายแก่บุคคลที่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทย [11] หากชาวต่างด้าวต้องการแต่งงานกับหญิงไทยจะต้องทำหนังสืออนุญาตให้ทำการสมรส หากชาวต่างด้าวที่พำนักในประเทศไทยให้กำเนิดบุตรจะมีพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 กำกับ นอกจากนี้ ยังห้ามมิให้ชาวต่างด้าวเข้ารับราชการ บุคคลที่จะเข้ารับราชการได้ต้องถือสัญชาติไทย กรณีการเข้ารับราชการก็ถือว่ามีความแตกต่างจากสมัยกรุงศรีอยุธยา ราชสำนักได้ให้โอกาสชาวต่างชาติที่มีความสามารถเข้ารับราชการได้

2.2 ความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจ

เนื่องจากกรุงศรีอยุธยาเป็นเมืองท่าค้าขายที่ดีที่สุดแห่งหนึ่งของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ส่งผลให้ชาวต่างชาติเข้ามาทำการค้า ทั้งในระดับรัฐมีการเจริญสัมพันธ์ไมตรีทางการทูตระหว่างกัน ดังกรณีของโปรตุเกส สเปน ฮอลันดา เปอร์เซีย และฝรั่งเศส เมื่อมีการเจริญสัมพันธ์ไมตรีอย่างเป็นทางการแล้ว ชาวต่างชาติได้รับอนุญาตให้เผยแพร่ศาสนา การค้า และการให้ความร่วมมือด้านอื่นๆ โดยมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ความมั่นคงทางการเมืองและสภาพ

ที่ตั้งส่งผลให้กรุงศรีอยุธยาสามารถดึงเอาทรัพยากรทั้งจากภาคพื้นทวีปและภาคพื้นสมุทรได้ กรุงศรีอยุธยาจึงมีสถานะของการเป็นเมืองท่าที่มีการแลกเปลี่ยนสินค้าไปยังภูมิภาคต่างๆ ของโลก กอปรกับการให้เสรีภาพในการประกอบอาชีพแก่ชาวต่างชาติและยินดีต้อนรับชาวต่างชาติหากเข้ามาขอพึ่งพระบรมโพธิ์สมภาร กลายเป็นต้นทุนในการผลักดันเศรษฐกิจให้มีความมั่งคั่ง ดังเช่น การอพยพครัวเรือนจากพม่าอันเป็นผลจากการทำสงครามระหว่างพม่ามอญในสมัยอยุธยาตอนปลาย ในที่นี้ยังมีกลุ่มที่ถูกกวาดต้อนจากสงครามที่กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของแรงงานในกรุงศรีอยุธยา จนมีคำกล่าวที่ว่า “กรุงศรีอยุธยาเป็นที่ชุมนุมของชนชาติต่างภาษากว่า 20 ชาติ ซึ่งไปตั้งบ้านเรือนอยู่ในกรุงศรีอยุธยา และแต่ละชาติต่างมีค้ายอยู่เป็นหมวดหมู่แยกกันทุกๆ ชาติ” [12]

เมื่อพิจารณาจากหลายปัจจัยทำให้มีชาวต่างชาติเข้ามายังสยาม ตามที่ ดร.วินัย พงศ์ศรีเพียร ได้ระบุไว้ในจารึกวัดพระเชตุพน : “โคลงภาพ 32 ภาษา” มรดกความทรงจำแห่งกรุงศรีอยุธยา จำนวน 93 ภาษา [13] แบ่งเป็น กลุ่มแขก 24 ภาษา กลุ่มตะวันออก 6 ภาษา กลุ่มฮินดู-ลังกา-พราหมณ์ 13 ภาษา กลุ่มฝรั่ง 12 ภาษา กลุ่มกะเหรี่ยง-ข่า-เขมร 11 ภาษา กลุ่มไทย-ไทใหญ่-ลาว 11 ภาษา กลุ่มพม่า-มอญ 5 ภาษา และกลุ่มอื่นๆ 6 ภาษา ยกตัวอย่างเช่น

กลุ่มแขก คือ กลุ่มที่นับถือศาสนาอิสลาม เช่น แขกชวา แขกมลายู แล่นเรือสำเภาเข้ามาค้าขายที่กรุงศรีอยุธยา ส่วนใหญ่แล้วแขกชวาจะบันทุกหมากเกาะ หวาย ตะค้า กระแซงเตย สินค้าจากหัวเมืองใต้ ทอดสมอขายอยู่ที่ปากคลองคูจาม [14]

กลุ่มพม่า-มอญ เช่น กลุ่มมอญ เมื่อครั้งที่สมเด็จพระนเรศวรกวาดต้อนครัวมอญ ก็ให้พระยาเกียรติ พระยารามควบคุมครัวมอญอยู่ตำบลบ้านขมิ้น ริมวัดขุนเสน ส่วนญาติโยมพระมหาเถรคันฉ่องให้อยู่ตำบลบ้าน หลังวัดนก [15] ชาวมอญยังทำการค้า ล่องเรือขายสินค้าจำพวกมะพร้าว หัว ไม้แสมทะเล เกลือขาว [16] อีกด้วย

จากข้อมูลเบื้องต้นทำให้ทราบว่า ในอดีตชาวต่างชาติได้เข้ามาทำการค้าขายกับกรุงศรีอยุธยา นำ

สินค้าจากท้องถิ่นเข้ามาขาย บ้างก็ผลิตสินค้าเพื่อขาย บางส่วนยังกลายเป็นแรงงานในภาคการผลิตและการเกษตร เช่น โรงฟอกหนัง ทำงานแบกหาม เลี้ยงสัตว์ โรงแรม เป็นต้น เมื่อเวลาเปลี่ยนผ่านมายังปัจจุบัน ชาวต่างชาติเหล่านั้นได้เข้ามาเป็นแรงงานรับจ้างในภาคการผลิต ทั้งที่ถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย เนื่องจากรายได้ที่สูงกว่าใช้แรงงานในประเทศของตน ก่อให้เกิดปัญหาแรงงานข้ามชาติและการค้ามนุษย์ ถือเป็นหนึ่งในประเด็นปัญหาที่ส่งผลต่อเสถียรภาพทางการเมืองในปัจจุบัน แต่เป็นที่สังเกตว่า แรงงานไร้ฝีมือที่ขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทย คือ แรงงานต่างด้าวที่เข้ามาประกอบอาชีพในประเทศ แรงงานดังกล่าวกลับเข้ามาใช้แรงงานในอาชีพและวิชาชีพที่ห้ามคนต่างด้าวทำ ตามบัญชีท้ายพระราชกฤษฎีกา กำหนดอาชีพและวิชาชีพที่ห้ามคนต่างด้าวทำ พ.ศ. 2522 จำนวน 39 อาชีพ ยกตัวอย่างเช่น งานกรรมกร งานสีกรรม งานก่ออิฐ งานช่างไม้หรืองานก่อสร้าง งานขายของหน้าร้าน งานประดิษฐ์เครื่องแต่งกาย เป็นต้น [17] อันขัดกับพระราชกฤษฎีกาดังกล่าว อย่างไรก็ตาม อาชีพที่แรงงานต่างด้าวเข้ามาใช้แรง กลับไม่เป็นที่นิยมของชาวไทย เช่น กรรมกร ก่อสร้าง และสีกรรม ปัจจุบันแรงงานไทยที่อยู่ภาคเกษตรผลัดตัวเองเพื่อเข้าสู่ระบบราชการและกลายเป็นแรงงานมีฝีมือในภาคเอกชนกลายเป็นช่องทางให้แรงงานต่างด้าวเข้ามาประกอบอาชีพ ชาวไทยบางส่วนจึงรู้สึกที่คนต่างด้าวเหล่านี้มีจำนวนมากขึ้น อาจส่งผลเรื่องทรัพยากรของประเทศ ความมั่นคง และความรู้สึกเกลียดกลัว ตามที่ปรากฏข่าวตามหน้าหนังสือพิมพ์ล้วนแต่เป็นข่าวด้านลบแทบทั้งสิ้น

2.3 ความสัมพันธ์ทางด้านสังคมและวัฒนธรรม

เนื่องจากสภาพที่ตั้งของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อยู่ระหว่างสองฝั่งสมุทรที่มีการไหลบ่าทางด้านวัฒนธรรม ความเชื่อ พิธีกรรม จากอินเดีย และจีน ส่งผลให้เกิดรูปแบบทางความเชื่อและวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกัน กลุ่มที่อยู่บริเวณภาคพื้นทวีปล้วนได้รับอิทธิพลวัฒนธรรมจากอินเดียเป็นหลัก พบหลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงการติดต่อ

แลกเปลี่ยนทางการค้าระหว่างกันอินเดียกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คือ ลูกปัดหินสี และลูกปัดแก้ว ในแหล่งโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ เช่น แหล่งโบราณคดีตวงตาแมนของพม่า แหล่งโบราณคดีสำโรงเสนของกัมพูชา เป็นต้น [18]

ในประเทศไทยยังพบหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ดำมัทพ์พิสาริทรูปนกยูง สัญลักษณ์ราชวงศ์โมริยะของอินเดียที่แหล่งโบราณคดีบ้านดอนตาเพชร จังหวัดกาญจนบุรี ทำให้เชื่อว่ามีการเดินทางเข้ามาในภูมิภาคนี้แล้วตั้งแต่ 300 ปีก่อนคริสตกาล [19] ส่งผลต่อความเชื่อและการนับถือศาสนา จากเดิมนับถือผีและบูชาบรรพบุรุษ เป็นการนับถือศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และพุทธ ดังจะเห็นได้ว่า มีการค้นพบหลักฐานทางประวัติศาสตร์ว่ามีการบูชาเทพเจ้าในศาสนาฮินดู บูชาศิวลึงค์ ในขณะเดียวกันได้มีการเปลี่ยนแปลงการทำศพจากการฝังเป็นการเผาตามอย่างฮินดูและยังส่งผลต่อศิลปะในภูมิภาคนี้ เช่น การสร้างศาสนสถานประเภทอิฐและศิลากการสร้างพระพุทธรูป ตามอย่างศิลปะแบบอมรวดี คุปตะและปัลลวะ อันส่งผลต่อสถาปัตยกรรม ประติมากรรมของอาณาจักรทวารวดี จัมปา เขมรโบราณ มัชปาหิต (เกาะชวา) เป็นต้น [20]

การรับอิทธิพลอินเดียยังส่งผลต่อภาษาและวรรณกรรมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วย เช่น ภาษาสันสกฤต ภาษาบาลี อันทรงอิทธิพลต่ออักษรโบราณในภาคพื้นทวีป ดังเช่น ภาษาเขมรโบราณ ภาษาไทย ภาษามอญ เป็นต้น ส่วนวรรณกรรมเรื่องรามายณะหรือรามเกียรติ์ ทรงอิทธิพลต่อการวางรากฐานแนวคิดทางการเมืองและนาฏศิลป์การละครของกลุ่มอาเซียน ในประเทศพม่า ไทย กัมพูชา มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และอินโดนีเซีย หรือ การให้ความสำคัญในการตั้งนามเมือง “อโยธยาศรีรามเทพนคร” ราชธานีแห่งกรุงศรีอยุธยา นามของศาสนสถาน พระนามของกษัตริย์อันสัมพันธ์กับ “ราม” หรือ “นารายณ์”

สำหรับพระพุทธศาสนาได้เผยแผ่มายังเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ราวพุทธศตวรรษที่ 3 บริเวณภาคพื้น

ทวีปนับถือนิกายเถรวาทเป็นหลัก ส่วนภาคพื้นสมุทรในบริเวณหมู่เกาะอินโดนีเซียมีความเปลี่ยนแปลงจากนับถือศาสนาจากพุทธ นิกายมหายานเป็นศาสนาอิสลามตั้งแต่งกลางพุทธศตวรรษที่ 17 [21] ต่อมาในช่วงกลางพุทธศตวรรษที่ 20 ชาวตะวันตกได้เดินทางเข้ามาค้าขายและเผยแผ่ศาสนาคริสต์ ส่งผลให้ชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้บางส่วน เช่น ฟิลิปปินส์อยู่ภายใต้อิทธิพลของสเปนหันมานับถือศาสนาคริสต์ อย่างไรก็ตาม เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้กลายเป็นเป้าหมายของความหลากหลายทางด้านความเชื่อ วัฒนธรรม สถาปัตยกรรม และศิลปะ จากหลากหลายภูมิภาคเข้าด้วยกัน หลอมรวมเป็นลักษณะร่วมทางสังคมและวัฒนธรรม

สำหรับอิทธิพลวัฒนธรรมจากจีนนั้น ดูเหมือนว่าเวียดนามเป็นประเทศเดียวในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ได้รับอิทธิพลแบบจีนกว่า 1,000 ปี (นับตั้งแต่ปี 111 ก่อนคริสต์ศักราช) เวียดนามถูกผนวกเป็นส่วนหนึ่งของจักรวรรดิจีนสมัยราชวงศ์ฮั่น ทำให้เวียดนามรับอิทธิพลทางการเมือง การปกครอง วัฒนธรรม ความเชื่อ (ขงจื้อ) จากจีนอย่างเข้มข้น กลายเป็นลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรมของชาวเวียดนาม [22] ดังเช่น การแต่งกาย ภาษา และลักษณะความเป็นชาตินิยมสูงอันเกิดจากแรงกดดันจากการตกเป็นเบี้ยล่างของมหาอำนาจเป็นเวลาช้านาน

เมื่อมองย้อนกลับมายังบริบทกรุงศรีอยุธยาในทางสังคมและวัฒนธรรม จะเห็นได้ว่า กรุงศรีอยุธยามีลักษณะสังคมที่เรียกว่า “ความเป็นสังคมนานาชาติ” การยอมรับความแตกต่างของผู้คนที่เข้ามาพำนักอันมีวิถีชีวิต ความเชื่อ และวัฒนธรรมที่แตกต่าง สามารถสร้างโบสถ์ สุเหร่า และประกอบศาสนกิจได้อย่างเสรี หนึ่งในรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่สะท้อนว่ามีการส่งผ่านรูปแบบระหว่างกันในภูมิภาคนี้ คือ ลักษณะสถาปัตยกรรม เช่น การสร้างองค์ปราสาทเป็นประธานของศาสนสถาน อย่างวัดมหาธาตุ วัดราชบูรณะ ล้วนแต่ได้รับอิทธิพลสถาปัตยกรรมจากกัมพูชา แต่เนื่องจากการสร้างศาสนสถานของกัมพูชาตามแนวคิดฮินดูไม่สอดคล้องกับความเชื่อของกรุงศรีอยุธยา จึงมีการปรับความเชื่อ

แบบพุทธศานานำพระบรมสารีริกธาตุบรรจุในองค์ปราสาทแทนที่จะเป็นการสถิตของเทพเจ้าในศาสนาฮินดู เป็นต้น

ในเรื่องความเป็นอยู่ ลักษณะสังคมแบบชนวน้ำและความเป็นอยู่เรียบง่ายอันเรียบง่าย แต่ทว่าสามารถปรับตัวกับความเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย ทั้งการแต่งกาย การสร้างบ้านเรือน สำหรับข้าว ยกตัวอย่างเช่น สำหรับกับข้าว ชาวสยามบริโภคอาหารอย่างง่าย ประกอบด้วย ปลา ข้าว ผัก และไข่ไก่ [23] ผ่านกรรมวิธีในการปรุง เช่น ปิ้ง ย่าง ต้ม แกง เป็นต้น แต่เมื่อมีการเข้ามาของชาวต่างชาติ ชาวพระนครศรีอยุธยารู้จักและคุ้นเคยกับอาหาร ขนม เครื่องปรุงรส พิซพรรณ เครื่องเทศ และเครื่องดื่ม (กาแฟ โกโก้ ไวน์ เบียร์ สาเก) นำเข้าจากชาวต่างชาติ ยกตัวอย่างเช่น การประกอบอาหารที่ใช้กะทิและเครื่องเทศเป็นอิทธิพลจากอินเดีย การใช้ไขเป็นองค์ประกอบสำคัญของการทำอาหารหวาน (ขนมตระกูลทอง) เป็นอิทธิพลของโปรตุเกส การใช้กระทะเป็นอุปกรณ์ประกอบอาหารผัด ทอด ล้วนต้องนำเข้าจากเมืองจีน ส่งผลให้กรุงศรีอยุธยามีความหลากหลายในการกินอยู่ รวมถึงความนิยมในการอุปโภค บริโภคสินค้าจากต่างประเทศด้วย

แม้ว่าในปัจจุบัน อิทธิพลวัฒนธรรมจากกรุงศรีอยุธยาจะส่งผลต่อรูปแบบและวัฒนธรรม แต่ด้วยบริบททางการเมือง สังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมที่ผันแปรตามยุคสมัย ชาวไทยสามารถเรียนรู้และปรับตัวเข้ากับอิทธิพลวัฒนธรรมนั้นๆ ได้ ทั้งในสมัยอาณาจักรรัตนโกสินทร์หรือแม้กระทั่งในสังคมร่วมสมัยที่หามหาอำนาจใดบังคับให้ยอมรับในรสนิยม แต่มหาชนชาวไทยยอมศิโรราบต่อรูปแบบสังคมและวัฒนธรรมนั้นอย่างยินดี ภาพสะท้อนนี้ไม่แตกต่างจากสมัยกรุงศรีอยุธยาที่ชนชั้นสูงจำนวนไม่น้อยที่นิยมใช้สินค้าฟุ่มเฟือยนำเข้าจากต่างประเทศ และยังคงผ่านรสนิยมนั้นสู่กันและกันในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ปัจจุบันลักษณะสังคมและวัฒนธรรม มีลักษณะเป็นสากลตามอย่างตะวันตก เช่น

การแต่งกาย คนตรี อาหารการกิน และรสนิยมการบริโภคสินค้าฟุ่มเฟือยอย่างไร้ทิศทาง การส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจในลักษณะร่วมทางวัฒนธรรมของประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อาจส่งผลให้เกิดสำนึกทางวัฒนธรรมร่วมที่ดำเนินมาอย่างยาวนาน สำนึกรวมในความเหมือนนี้จะเอื้อเตือนถึงภาพแห่งสายสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม นำไปสู่การสร้างร่วมมือในด้านอื่นๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

สรุป

เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ถือเป็นภูมิภาคที่ประชาคมโลกจับตามองทางด้านเศรษฐกิจและการเมือง มีการลงทุนจากต่างประเทศในภูมิภาคนี้อย่างต่อเนื่อง ความน่าสนใจ คือ การรวมกลุ่มประเทศสมาชิกเป็น “สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือ ASEAN” ในวันที่ 8 สิงหาคม 2510 โดยมีจุดหมายในการสร้างความร่วมมือและความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมในระดับภูมิภาค สร้างอำนาจการเจรจาต่อรอง ป้องกันการแทรกแซงจากมหาอำนาจโลก ประชาคมอาเซียนจะมีผลโดยสมบูรณ์ในวันที่ 31 ธันวาคม 2558 ส่งผลให้เกิดการตื่นตัวในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นแก่ประชาชนของไทย อย่างไรก็ตาม การดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เกิดขึ้นมาอย่างยาวนานแล้วผ่านเครือข่ายทางการค้าในภาคพื้นทวีปและภาคพื้นสมุทร นำไปสู่รูปแบบการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างกันมาแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา

ในอดีตกรุงศรีอยุธยาเป็นอาณาจักรที่มีศักยภาพทางการเมืองและความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ด้วยสภาพที่ตั้งระหว่างสองฝั่งสมุทร และยังเป็นศูนย์กลางของภาคพื้นทวีป ส่งผลให้กรุงศรีอยุธยาเป็นเมืองท่าค้าขายที่สำคัญแห่งหนึ่งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจส่งผลอาณาจักรพม่าต้องการขยายอำนาจมายังกรุงศรีอยุธยา นำไปสู่การแสวงหาความร่วมมือเพื่อป้องกันการรุกรานของสมเด็จพระมหาจักรพรรดิกับพระเจ้าไชย

เชษฐาแห่งกรุงศรีสัตนาคนหุต สำหรับกลุ่มชนชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่อาศัยอยู่ในกรุงศรีอยุธยา มีรูปแบบการเดินทางเข้ามาพำนักด้วยเหตุผลหลัก คือ การกวาดต้อนเชลย และการขอพึ่งพระบรมโพธิ์สมภาร อันส่งผลต่อเศรษฐกิจการค้าของกรุงศรีอยุธยา ซึ่งแต่เดิมนั้นได้มีการติดต่อทำการค้าระหว่างกันอยู่ก่อนแล้ว เมื่อราชสำนักอยุธยาได้อนุญาตให้มีการตั้งถิ่นฐาน ได้พระราชทานที่ดินให้ตั้งชุมชน ส่งผลให้ลักษณะสังคมกรุงศรีอยุธยามีลักษณะ “ความเป็นสังคมนานาชาติ” ชาวต่างชาติในกรุงศรีอยุธยาได้ทำการผลิต การค้า และการใช้แรงงานในอาณาจักร เช่น แขกมลายูแล่นเรือบรรทุกของมาขาย ชาวมอญมาเป็นแรงงานในภาคเกษตร และทำการค้า กลายเป็นภาพสะท้อนแรงขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจอันเกิดจากชาวต่างชาติในกรุงศรีอยุธยา ความเป็นสังคมนานาชาติยังส่งผลให้เกิดการหล່หลอมทางสังคมและวัฒนธรรม เกิดลักษณะร่วมทางวัฒนธรรม การไหลบ่าของวัฒนธรรม จากอินเดียและจีน อันเป็นผลจากสภาพที่ตั้ง แต่ดูเหมือนว่าอิทธิพลอินเดียจะมีความโดดเด่นที่สุดในภูมิภาคนี้ เห็นได้จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีที่สัมพันธ์กับการค้า การเผยแพร่ศาสนา ซึ่งมีการรับและปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง

สำหรับกรุงศรีอยุธยาถือเป็นภาพสะท้อนแห่งความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม แต่สามารถการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ แม้ว่าประชาคมอาเซียนจะเป็นประดิษฐ์กรรมของโลกสมัยใหม่ที่เกิดขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. 2510 บนพื้นฐานของการสร้างความร่วมมือระหว่างกันเพื่อส่งเสริมความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และธำรงรักษาสันติภาพและความมั่นคงของภูมิภาคนี้ไว้ แต่รอยต่อการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างกันเกิดขึ้นมาช้านาน แม้บริบทเรื่องความเป็นรัฐชาติจะแตกต่างโดยมีเขตแดนมาากำกับ ถึงกระนั้นการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรได้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง การประสานความร่วมมือระหว่างอาณาจักรในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มาแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา

จะส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ถึงความล้มเหลว ความสำเร็จในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างกัน กลายเป็นบทเรียนในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศสมาชิกอย่างสร้างสรรค์

เอกสารอ้างอิง

- [1] ณรงค์ โปธิ์พฤกษานันท์, “อาเซียนศึกษา”, แมคกรอ-ฮิล, 2557, หน้า 1-2.
- [2] “ASEAN”, สืบค้นเมื่อ 20 มิถุนายน 2557, สืบค้นจาก <http://www.asean.org>
- [3] ณรงค์ โปธิ์พฤกษานันท์, “อาเซียนศึกษา” แมคกรอ-ฮิล, 2557, หน้า 4.
- [4] สุรินทร์ พิศสุวรรณ, “อาเซียน รู้ไว้ ได้เปรียบแน่”, อมรินทร์, 2555, หน้า 66, 85-86, 130.
- [5] รายละเอียดใน “กฎหมายตราสามดวง เล่ม 1”, องค์การการค้าของคุรุสภา, 2515, หน้า 70.
- [6] จักรวรรดิราช แบ่งความได้เป็น จักรวรรดิ หมายถึง รัฐหรือสหภาพของรัฐต่างๆ ที่มีจักรพรรดิเป็นประมุข, อาณาเขตหรืออาณาจักรที่อยู่ภายใต้อำนาจอธิปไตยการปกครองเดียวกัน, ส่วน ราช หมายถึง พระเจ้าแผ่นดิน, จักรวรรดิราช จึงหมายถึง พระราชาผู้เป็นใหญ่เหนืออาณาจักรต่างๆ นอกจากนี้ยังมีการใช้คำว่า จักรพรรดิราช คำว่า จักรพรรดิ หมายถึง พระราชาธิราช หรือ ประมุขของจักรพรรดิ (ภาษาสันสกฤต อ่านว่า จักรวรรดิน ส่วนภาษาบาลีใช้ จกกวตติ จึงพ้องเสียงกับคำว่า จักรวรรดิ) รายละเอียดใน ราชบัณฑิตยสถาน, “พจนานุกรมฉบับพระราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542”, นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น, 2542, หน้า 296-297, 949.
- [7] กรมวิชาการ, กระทรวงศึกษาธิการ, “470 ปีสัมพันธ์ไมตรีระหว่างไทยและโปรตุเกส”, โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2531, หน้า 124.
- [8] แอนโทนี รีด, “เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในยุคการค้า ค.ศ. 1450-1680 : เล่มสอง การขยายตัวและวิกฤติการณ์”, ซิลเวอร์ม, 2548, หน้า 246.
- [9] ลาลูแบร์, เดอ, “จดหมายเหตุ ลา ลูแบร์ ราชอาณาจักสยาม”, ศรีปัญญา, 2552, หน้า 499.
- [10] “กฎหมายตรา 3 ดวง เล่ม 3 ฉบับพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง แก้ไขปรับปรุงใหม่” สุขภาพใจ, 2548, หน้า 105.
- [11] “เขตแดนระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน”, สืบค้นเมื่อ 22 มิถุนายน 255, สืบค้นจาก www.mfa.go.th
- [12] จีระวรรณ บรรเทาทุกข์ และคนอื่นๆ, “นโยบายชาติพันธุ์ในประเทศไทย (พ.ศ. 2499-2557)”, พินหยาง โพรคัลเลอร์, 2557, ไม่ปรากฏเลขหน้า.
- [13] “ประชุมพงศาวดาร เล่มที่ 24”, องค์การการค้าของคุรุสภา, 2511, หน้า 11.
- [14] วินัย พงศ์ศรีเพียร : บรรณาธิการ, “พรรณานาภูมิภาคสถานพระนครศรีอยุธยา เอกสารจากหอหลวง (ฉบับความสมบูรณ์)”, อุษาคเนย์, 2551, หน้า 93.
- [15] “ประชุมพงศาวดาร เล่ม 38”, องค์การการค้าของคุรุสภา, 2512, หน้า 176.
- [16] วินัย พงศ์ศรีเพียร : บรรณาธิการ, “พรรณานาภูมิภาคสถานพระนครศรีอยุธยา เอกสารจากหอหลวง (ฉบับความสมบูรณ์)”, อุษาคเนย์, 2551, หน้า 89.
- [17] “อาชีพที่ห้ามค้าต่างด้าวทำ”, เมื่อ 22 มิถุนายน 2557, สืบค้นจาก <http://www.mol.go.th>
- [18] วินัย พงศ์ศรีเพียร : บรรณาธิการ, “ปริทรรศน์ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เล่มที่ 1, มปท, 2556, หน้า 54.
- [19] วินัย พงศ์ศรีเพียร : บรรณาธิการ, “ปริทรรศน์ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เล่มที่ 1, มปท, 2556, หน้า 59.
- [20] วินัย พงศ์ศรีเพียร : บรรณาธิการ, “ปริทรรศน์ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เล่มที่ 1, มปท, 2556, หน้า 65-66.

- [21] วินัย พงศ์ศรีเพียร : บรรณาธิการ, “ปริทรรศน์ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เล่มที่ 3”, มปท, 2556, หน้า 122.
- [22] วินัย พงศ์ศรีเพียร : บรรณาธิการ, “ปริทรรศน์ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เล่มที่ 2”, มปท, 2556, หน้า 67.
- [23] นิโกลาส์ แชร်แวงส, “ประวัติศาสตร์ธรรมชาติและ การเมืองแห่งราชอาณาจักรสยาม”, ศรีปัญญา, 2551, หน้า 101.